

Nyfunn av mineraler i Norge 2005-2006

Fred Steinar Nordrum & Torgeir T. Garmo

Det følgende er en kort oppsummering av en del funn av mineraler i Norge som vi har blitt kjent med siden fjorårets mineralsymposium på Kongsberg. Det er sikker gjort mange funn som vi ikke kjenner til. Noen av funnstedene og noe av funnmaterialet har vi ikke sett. Deler av teksten stammer derfor direkte fra opplysninger fra mineralsamlere.

BUSKERUD

Hurum

Akvamarinkrystaller opptil 2,5 cm er funnet. En stuff med en ca 10 cm beryllkrystall på matriks, delvis edel, er innsamlet.

Sætre: Topaskrystall, farveløs, 0,7 cm, er funnet i veiskjæring på nytt sted.

Lier

Liertoppen: Kvartskrystaller opptil 5,5 cm med delvis ametyst- og røykfarve er funnet sammen med gulbrune, translusente kalkspatkrystaller, opptil 3 cm lange, elongerte romboedere i Drammensgranitten. Mikrokrystaller av wulfenitt og anatas er også funnet.

Drammen

E134: En meget pen scheelittkrystall (hvit, 0,5 cm) samt epidot og andraditt er funnet.

Modum

Oventjern: Pyrop (mikro) og brucitt er funnet.

Dypingdal: Dypingitt, hematitt, aragonitt og hydrotalkitt er innsamlet.

Skuterudåsen gruver: Modum Blåfarveverk har tatt ut kalkspatkrystaller fra Ludvig-Eugene stollen (Werner 2005).

Sigdal

Dessarud pukkverk: Krystaller av titanitt og hematitt er innsamlet.

VESTFOLD

Svelvik

Juve pukkverk: Det er funnet krystaller av albitt, akvamarin, bertranditt, ortoklas (15 cm), røykkvarts, rutil (nåler) og zirkon. I en druse ble det funnet et større antall med små grønnblå beryllkrystaller. Det er funnet en flat, delvis utviklet, sonert muskovittkrystall med diameter 8 cm (Olsen 2005).

Mariås: Det er funnet krystaller av anatas, beryll, flusspat (to forskjellige krystallformer og farve), rutil (nåler), røykkvarts med inneslutninger av akvamarin og røykkvarts delvis dekket med flusspat og topas (0,5 cm, lys gul).

Sande

Sando pukkverk: Her er det funnet *kvarts* (omvendt septer), flusspat, *kalkspat* skalenøderkrystaller med bittesmå svovelkiskrystaller som inneslutninger og på krystallflater.

Holmestrand

Solumåsen: *Montmorillonitt* (pseudomorfose etter feltspatkrystaller?), mikrokrytaller av anatas og parisitt, gedigent kobber, prehnitt og kalkspatkrystaller er rapportert.

Ei ny druse med fine, sorte *kalkspat*krystaller er funnet. Dekorative stuffer opptil 20x20 cm med svarte og hvite krystaller. Litt flusspat med sterk farve, palygorskitt og dendritter var også tilstede.

Hanekleiva: Krystaller av *kalkspat*, *stilbitt*, *heulanditt*, *chabazitt* og *natrolitt* er funnet.

Hof

Eikern: Krystaller av *zirkon*, *hematitt* og *flusspat* er funnet.

Tønsberg

Frodeåsen: I ny tunnel i ringveien kom det fram en del druser, den største ca 3 m, med *kvarts*krystaller, 1-2 cm, noen septere og omvendte septere, *kalkspat*krystaller opptil 5-6 cm, mørk fiolett flusspat og små svovelkiskrystaller.

E18: En del *albit*pseudomorfoser etter forskjellige *kalkspat*former har kommet tilsyne. Likeså noen muskovittpseudomorfoser etter *kalkspat*. I rombeporfy er det kommet fram en del store, opptil flere kubikkmeter, gassblærerom, men de har dessverre ikke inneholdt krystaller.

Larvik

I Tuften larvikittbrudd i Tvedalen kom det i november 2005 fram en ny stor druse med mikroklin, analcim og natrolitt av beskjedne kvalitet. Litt molybden-glans og blyglans var også tilstede. I grovkrytallin blyglans var det små druser med mikrokrytaller av grågul *wulfenitt* (opptil 2-3 mm) og *cerussitt*. I samme pegmatitt i Tuften er det også funnet arsenkiskrystaller opptil 2 cm i løs grønnlig leire.

I samme brudd ble det i mai 2005 funnet gule, translusente *kalkspat*krystaller av sjelden god kvalitet sammen med natrolittkrystaller.

I Tuften er det også funnet *cancrinitt*, *kentbrooksitt* og *annitt*.

I Østskogen larvikittbrudd er det funnet *melinofan* i store plateformete aggregater opptil 6-7 cm.

I Almeningen larvikittbrudd er det funnet *natrolitt*, *fluorapofyllitt*, *helvin* (en meget fin stoff) og *thomsonitt* (bladig).

I Malerød larvikittbrudd er det funnet rikelig med lysbrune mikrokrytaller av *hilairitt* på analcimdruser sammen med heksagonale prismer av *kalkspat* og gonnarditt.

Hochelagaitt i små kuleformete aggregater med indre fibrig strukture er funnet på annet sted i samme brudd. Farven er hvit til lys kremgul. Mineralet opptre i små analcimdruser.

Gaidonnayitt er funnet som små lysbrune, transparente krystaller opptil 2 mm sammenvokst med *hilairitt* i aggregater i druser sammen med natrolitt, analcim og hochelagaitt.

TELEMARK

Porsgrunn

Sagåsen, Tvedalen: Det er funnet *gonyeritt*, *neotocitt*, *astrofyllitt*, *ferrokentbrooksitt*, *zirkon* (flere farver og krystallformer) og *ægirinkrystaller*.

Ceritt-(Ce) er funnet som mikrokrystaller i opptil flere cm store, plateformete aggregater, trolig omvandlet fra et sjelden jordartsmineral. Mineralet har en kjøttrød farve med et stikk av fiolett.

I fjorårets nyfunnsrapport ble et mulig funn av det sjeldne mineralet *qilianshanitt* nevnt. Identifiseringen var gjort med bakgrunn i undersøkelse med røntgendiffraksjon. Mineralet er ikke bekreftet ved annen undersøkelsesmetode på grunn av mangel på materiale.

Dalen-Kjørholt kalksteinsgruve, Brevik: Det har vært uvanlig lite drusefunn det siste året. Ingen større, spektakulære druser har kommet fram. Men det dukker alltid opp en del mindre druser med en del artige *kalkspat*former, tvillinger og fantomer i løpet av et år. Slik også det siste året. Ellers er det i den dypeste del av gruva blitt funnet noen smådruser med glassklare *apofyllitt*krystaller. De største krystallene har vært opp i 1-2 cm lange og 8-9 mm brede. Det er også funnet små glassklare *analcim*krystaller. Mikrokrystaller av svovelkis, magnetkis, stilbitt og laumontitt har også vært tilstede i noen druser.

Skien

I druser i kvartsgang er det funnet rikelig med små, brune, skarpkantede og velutviklede *anatask*krystaller opptil 1 mm, som sitter på melkehvite kvartskrystaller. Litt kloritt er tilstede.

Bamble

En pegmatittgang med store, sorte, terminerte *turmalin*krystaller er funnet på skogsbilvei.

Kragerø

Valberg: *Svovelkisk*krystaller, skinnende med mange flater, opptil 2 cm, hovedsakelig beliggende i kalkspat, ble funnet i en linse sommeren 2005.

Tokke

Bandakslø: Det er fortsatt funnet bra stuffer med *molybdenglans*krystaller på tipphaugene.

Spafjell: I pegmatittganger er det de seneste årene funnet *beryll* (gul og blå), *topas* og *amazonitt* samt *columbitt* og *zirkon*.

AUST-AGDER

Grimstad

Et stort antall *svovelkisk*uber opptil 2 cm er funnet i nysprengt tomt i Grimstad sentrum.

Risør

Ravneberget: Grønne *titanitt*krystaller opptil 1-2 cm er innsamlet. Noen få *ilmenitt*krystaller opptil 7 cm, delvis omvandlet til rutil og titanitt, er også funnet samt fin *prehnitt* og bra vifter med *epidot*krystaller opptil 5 cm.

Iveland

Frigstad: Det er funnet noe *gadolinit*, *spessartin* og en krystall av *aeschynitt-(Y)* i glimmer.

Slobrekka: En meget fin stoff med fire krystaller av *aeschynitt-(Y)* på ca 2 cm på matriks er funnet.

Fossbekk: Noe *spessartin* i muskovitt er tatt ut.

Hovden

I et nytt steinbrudd er det funnet *amazonitt*, *piemontitt*, sorte manganmineraler og dendritter.

VEST-AGDER

Kristiansand

Ålefjær: Mineralene i manganforekomsten er identifisert med røntgendiffraksjon og SEM av Alf Olav Larsen. *Manganitt*, *pyrolusitt* og *goethitt* er hovedmineraler. Andre mineraler er *vanadinitt* (sitrongul), *pyrobelonitt* (rubinrøde stråler), *ranciéitt* (finfibrig, radialstrålig, mørkebrun til sort, silkeaktig glans), *neotocitt* (ikke uvanlig, rødbrune til sorte masser, harpiksaktig glans, bløtt), et *romanechitt*lignende mineral, *barytt*, *rhodochrositt*, *kalkspat* og et leirmineral. Pyrobelonitt og ranciéitt er i Norge kun funnet i denne forekomsten. Neotocitt ble ifjor beskrevet fra flere larvikittbrudd i Tvedalen-området (Larsen & Erambert 2005).

Sørlandsparken: I ny avkjøring til Biltema er det funnet *beryll* i pegmatitt.

ØSTFOLD

Halden

Herrebøkasa: Bruddet ble i 2005 delvis lenset for vann på grunn av skogsbrann. Samlere fikk dermed adgang til steder som tidligere har vært utilgjengelige. Det ble funnet et drusesystem, med enkelte druser på over en meter. Det ble funnet *røykkvartskrystaller* opptil 40-50 cm, mange krystaller hadde et sjikt med rødlig hematitt like under overflaten. *Cleavelanditt*krystaller på opptil 10 cm og *muskovit*krystaller opptil 5 cm ble også funnet. Noen uregelmessige *flusspat*krystaller, transparente med matt overflate, opptil 2 kg tunge, ble også innsamlet. De var svakt blåfarget, nesten vannklare. Nåler av trolig *rutil* opptil 5 cm ble funnet i en av kvartskrystallene (Larsen 2005).

Råde

E6: Fine, skarpkantede *mikrolink*krystaller opptil 10-15 cm, *muskovit*krystaller opptil 10 cm og *biotitt*krystaller på 4-5 cm er innsamlet på veganlegget som har skåret gjennom granittpegmatitter. Trolig har det vært sprengt ut mye fint materiale.

OPPLAND

Lunner

Grua: Fine stuffer med mørkgrønne *andraditt*krystaller på 1-2 cm, *hematitt*rosetter, små *svovelkiskuber* og mikro *rhodonitt*(?) er innsamlet i nytt byggefelt.

Vang

Et stort antall stuffer med *kvartskrystaller* er tatt ut, noen meget bra. Enkelte *anataskrystaller* er også funnet.

Sel

Høgsetra: *Svovelkiskrystaller*, opptil 1,2 cm, i talkrik kleberstein er funnet.

Skjåk

Framruste: *Talk*, *anhydritt*, *stilbitt*, *apofyllitt*, *heulanditt*, *prehnitt*, *kalkspat*, *kromitt*, *kämmereritt* (Cr-rik klinoklor), *fuchsitt*, *kloritt*, *tremolitt*, *aktinolit*, *thaumasitt*, *titanitt*, *ferrohornblende*, *andalusitt*, *kyanitt*, *Fe-grossular*, *andalusitt* (opptil 6 cm lange, stenglige krystaller), *cordieritt*, *schörl*, *almandin* (krystaller opptil 2 cm), *apatitt*, *rutil* og *magnetitt*, samt *pyrrhotite*, *pyritt*,

kobberkis, bornitt, chalcositt og gips er funnet på tippaugene etter kraftutbyggingen i Øvre Otta (Garmo 2006b). Vannkrafttunnelen har gjennomskåret en rekke forskjellige bergarter/mineraliseringer.

Dønnfoss: Også ved Dønnfoss er det tippauger etter vannkraftutbygginga i Øvre Otta. Det er funnet *stilbitt, piemontitt, laumontitt, hematitt, prehnitt, kalkspat, flusspat, epidot, ferrohornblende, titanitt, kloritt, muskovitt, anhydritt, gips, svovelkis, kobberkis, magnetkis, thaumasitt, magnetitt, granat, allanitt og zirkon* (Garmo 2006b).

HEDMARK

Årnes

Sagstuen: I juli 2005 ble det funnet blokker og enkeltkrystaller av rødlig *korund*. Den største krystallen hadde en diameter på vel 4 cm. En stuff med en blålig krystall på 3 cm i diameter ble også funnet.

HORDALAND

Bømlo

Beryllkrystaller opptil 20-30 cm lange og 2 cm brede er funnet.

SOGN OG FJORDANE

Stryn

Oppljodvatnet: Epidot, opptil 10 cm, innvokset i prehnitt og omfacitt i kvarts i eklogitt er funnet.

MØRE OG ROMSDAL

Tingvoll

Aspøy: En ny druse med små *septerametystkrystaller* er åpnet.

Eide

Brune skalenoederkrystaller av *kalkspat* med hvit laumontitt var til salgs på messa i Trondheim.

Rauma

Alnesvatnet: Smale årer med pen *scolesitt* og stilbitt i eklogitt (Garmo 2006a).

SØR-TRØNDELAG

Åfjord, Fosen

Soppformete vifter av blanke *epidotkrystaller*, opptil 3 cm høye og 1,2-1,5 cm i tverrmål, er funnet langs sprekk i vegskjæring. Hvite skorper av prehnitt ligger på deler av epidoten.

Røykkvartskrystaller opptil 4-5 cm med tessinerhabitus er funnet ved skogsveg.

NORD-TRØNDELAG

Lierne

Sørli: Fortsatt er det funnet *kvartskrystaller*, blant annet er en ny druse med løse, single krystaller med gjennomsnitt lengde ca 8 cm og tverrmål 3-3,5 cm åpnet.

Snåsa

Heimsjø: *Ancylitt* (røde mikrokrytaller), *kalkspat* og *brewsteritt-Sr* er innsamlet.

NORDLAND

Sør-Helgeland

Fine X-tvillinger av *staurolitt* opptil 5 cm i kvarts er funnet.

Vefsn

Mørk rødbrun *vesuvian* i krystaller opptil 3 cm er funnet sammen med grossular (hessonitt) og diopsid i kalkhorisont.

Toven, Leirfjord: Det er fortsatt funnet brune *grossularkrystaller* sammen med diopsid.

Mosjøen

Klinozoisitt i store, stenglige, gråbrune aggregater er funnet langs skogsbilveg. Enkelte krystallflater er varmbrune.

Sandnessjøen

Herøy: Tynt lag med små *prehnitt* krystaller og klare *kvartskrystaller* er funnet. På baksiden av stoffene er det mikrokrytaller av *epidot* og kvarts.

Hattfjelldal

Skarmodalen: Det har kommet ut en hel del bra stuffer med *hematittkrystaller*.

Susendalen: *Svovelkiskrystaller* opptil 2 cm er funnet.

Mo i Rana

Storforshei: *Oligoklaskrystall*, 1 cm, er funnet i vegskjæring.

Altermark: Fine, mørk gråbrune *magnesittkrystaller* opptil 3-4 cm i kleberstein er funnet. JV

Krystaller med translucent, brun *tremolitt* rundt mørk grønn aktinolitt i talk er funnet.

Umbukta: Krystaller opptil 1 cm av brungrønn, ganske klar *prehnitt* i hvit feltspat er funnet. Også gulgrønne, og i en druse brune krystaller opptil 1 cm,

Rødøy

Sørfjorden: Klare *kvartskrystaller* med tessinerhabitus opptil 10-12 cm, *klinoklorkrystaller* opptil 2-3 cm ble funnet sommeren 2005. Sammen med litt sorte turmalinkrystaller opptil 2-3 cm, rutil (sagenitt), titanitt (til 6 mm), albitt og stilbitt(?). I druser i granat-biotitt gneis.

Junker dalen

Sideritt/ankerittkrystaller opptil ca 2,5 cm, *kvartskrystaller* og *rutilnåler* opptil 7-8 cm i kvarts og frittstående samt små kalkspatkrystaller er rapportert.

Saltdal

Stor druse med *titanitt*, *kloritt* og *kvarts* er funnet.

Det er også funnet løsblokker med olivenbrune *klinozoistit*krystaller opptil 4-5 cm lange og 1 cm brede i kalkspat. Dessuten løsblokker med hvite/klare *skapolit*krystaller og løsblokk med fine *titanit*krystaller opptil 2 cm på diopsid i kalkspat.

Rognan

Det er innsamlet en hel del *kyanitt* i kvarts.

Bodø

Hopen: I årer med kvarts og kalkspat er det funnet opptil 5 cm brune nåler med *turmalin*, trolig dravitt. Litt magnetkis og diopsid også tilstede.

Vattenlia: Mørkgrønne krystaller av *diopsid* opptil 3 cm i kalkspat er funnet i fine stuffer. Gul *beryll* er funnet i pegmatittgang.

Fauske

Krystaller av *albit* opptil 1,5 cm med schillereffekt er funnet sammen med mikro rutil og svovelkis samt dolomitt.

Hadset

Matmodern jerngruve, Lofoten: *Diopsid* krystaller og azurit(?)krystaller er funnet.

TROMS

Bardu

Krystaller av *klinozoisitt*, *fluorapatitt* og *almandin* er innsamlet.

FINNMARK

Alta

Kåfjord kobberverk: *Kalkspat*krystaller og *bergkrystall* med goethitt er rapportert.

Magerøy

Skarsvåg: Krystaller av *prehnitt*, *analcim*, *svovelkis* og sort *turmalin* (opptil 5 cm) er funnet.

Nordkapp: Rødlige *analcim*krystaller er innsamlet.

Honningsvåg: *Natrolitt*, *røykkvarts* (opptil 5 cm) og *prehnitt* på natrolitt er funnet i krystaller.

Takk

En hjertelig takk til alle de som har delt kunnskap om mineralfunn med oss. En spesiell takk til Alf Olav Larsen for mineralidentifisering og for kommentarer til manuskriptet.

Litteratur

GARMO, T.T. (2006a): Ut på tur: Mot vest fra Trollstigen. *Stein* **33** (1), 24-25.

GARMO, T.T. (2006b): Mineralfunn ved Øvre Otta utbyggjinga 2003-2005. *Norsk Bergverksmuseum, skrift* **33**, 5-8.

LARSEN, S. (2005): Herrebøkasa – Haldens store skattkammer. *Stein* **32** (4), 24-26.

LARSEN, A.O. & ERAMBERT, M. (2005): Neotocite and hisingerite from nepheline syenite pegmatites in the Larvik plutonic complex, Norway. *Norsk Bergverksmuseum, skrift* **30**, 68-71.

NORDRUM, F.S. (2005): Nyfunn av mineraler i Norge 2004-2005. *Stein* **32** (2), 4-14.

OLSEN, P.C. (2005): Muskovitt fra Juve, Østfold. *Stein* **32** (4), 26.

WERNER, R. (2005): Skuterud: et eventyrlig gruvelandskap. *Stein* **32** (2), 29-34.